

absolutament en el sentit de governar l'arjau del timó d'una barca [StPolM., 1928 ---; BDC XII, 65].

En un sentit general, tinc anotat de la nostra muntanya com a ordre, a persona que ha de mantenir dret un pal molt elevat, que està a punt de caure: *sérba!* (en el Segre mitjà: les Anoves, 1957); o bé per parar una bèstia: «*serva!*» a Mall. (TForteza, *Gram Cat*, p. 404); de manera que potser és generalitzant del tot (passat que es refereixi espt. a les coses de mar): «*servud*· funcionar bien» eiv. (PzCabr.). En el Ross., *no servar* és 'passar-se, perdre el bon estat (un aliment)': «la vianda ['la carn'] ha pas *sərbát* i nos ha calgut la llençar», Bompàs (1960); *servar-se* 'tenir-se dret' mall.: «ens hi ha volgut hostetjar --- els altres Pares --- mos regostgen tot quant poden; per amor d'allò de que un sac buyt no's *serva*, dinam i feym tots un bon cap de taula, menja qui menja (!) ---», AMAlcover (BDLC XII, 1922, 285); en efecte, és una dita proverbial mallorquina: «un sac buyt no se *serva*: con pan y vino se anda el camino» (DFgra, 614b).

Servar és encara ben viu literàriament, no sols en aquells grups fraseològics de la llengua viva i d'altres de semblants ('aguantar un nen' = 'tenir-lo damunt amb els braços o dins la falda perquè no caigui' bal. i comarcal del Prnc, *alhotas que serven infantons*) sinó també amb usos més generals convé, en efecte, no deixar decandir tan noble paraula, seguint l'exemple dels nostres millors escriptors: «En aquesta hora dolça / --- / la memòria que *servo* d'aquella altra: / torna a invadir-me aquell amor d'un dia / ---» confeigia Maragall quan ja l'anava aferrant la Inexorable, en els seus últims mesos de 1911 (*Haidé* III, v. 5, O. C. I, 73); «--- Atlas, aquell qui de la blava volta / --- / del sol y del astre que més lluny giravolta / la dansa misteriosa y harmònica explicà: / Per ço, dels fills de Grècia la somiosa pensa / lo veyà com montanya, tot coronat d'estels / y, ajupit, sens decaure, davall sa volta immensa, / *servant* ab ferma espatilla la màquina dels cels», *Atl* I, 7d; «sense reparar en enutjosos miraments ni *servar* cerimoniosos respectes», Pons i Masaveu; «Mes veus aquí la dolça Àbigaül / --- / El jorn que feia deu, Nabal moria / La viuda solitària, / muda, *servà*, de l'hora funerària, / una blancor de neu, / i en les ales de corb del cabell seu, / resalta la divina pallidesa / --- / i al tàlam de David fou conduïda!», Alcover (O. C., 89).

DERIV : *Serva* f. *Tenir, perdre o no perdre la serva* 'el govern del cos, de la nau': al mig d'una tempestat desfeta, el patró «home de la solitud, no *perdia* fàcilment *la serva*, i àdhuc en aquells moments de trastorn sabé ---», Ruyra, 1903 (*El rem de trenta-quatre*, en *Marines y Boscatges* = *Pinya de R.* II, 195); és de tots els dominis de la llengua: de Llevant, però també de Ponent i de les Illes; davallant pel gran riu en una «muletà» anotava Coromines en els seus apunts de viatge, 1923: «la barca, amb el vent i el corrent, *perd la serva*...»; i així escriu després, en la memorable trilogia, durant la marxa de l'Ebre: «el llagut ha *perdut la serva* en el rodador ---»; «--- del marge arribaven encara les clamors, quan, havent passat part d'allà del

Puntal, remant per no *perdre la serva* en el rodador, una vànova d'aire les embolcà, i es perderen com un sospir» (O. C., 99a25, 102a21 = *Silèn*, XVIII, 238).

Servador [Lab.], sign. adés actiu, adés passiu; en aquell, l'usava Verdager en l'assaig juvenil de l'*Atl*: «Tal serà al darrer dia lo desgavell y estruendo, / quan, sa mà *servadora* Déu reculant, dels móns, / engolint-los esclate, devall l'abisme horrendo, / en tenebrosas flamas ---» (IX, 26b, estrofa descartada en la versió definitiva); «fraternitat --- entre ells perpetuament *servadora*» en unes ordenances gremials de c. 1370 (*CoDoACA* XI, 206); subst. f. *servadora* 'noia que serveix per portar la criatura' (DAG). *Servat*, Lab. *Servatiu*

Servar, mot força cultista en la primera època, anà guanyant terreny en l'ús oral, a mesura que *servar* prenia cada cop més certa pàtina d'or vell en la llengua comuna; però era ja clàssic en llatí (allí amb un matís aspectual determinatiu 'aconseguir el manteniment de ---' encara perceptible en els nostres medievals) i probablement fou sempre del fons hereditari de la llengua: «molt se meravellà la donzella de la volentat que li era venguda en peccar ab lo cavalier e en corrompre sa virginitat, que molt havia *conservada*», Llull (*Merav*, Ag I, 55); «la devoció que ella havia a religió, aquell qui la y havia mesa la pot *conservar* quant se vol», id. (*Blanq*, NCl I, 130.25); «la fi del món: serà tost! --- e, quan vindrà, aquellavòs, lo *Cre*do nos *conservarà*», StVicentF (*Serm* I, 208.27); de l'ús posterior, tornat trivial, inútil donar exs.; en lexicografia des del Busa-N., 1507.

I un bon seguici de derivats *Conservable Conservació* [1507, Busa]. *Conservador* [3.ª quart S. XIV]: el nom que dóna la crònica del Cerimoniós, «los *conservadors* de la Unió», a les autoritats de l'aristocràcia subversiva aragonesa (ed. Bof., 291); també passiu «*conservadora* cosa: conservatorius; *conservadoria*, *conservadorisme* (evitar la castellanesc grafia *durisme*; i evitar .. l'abús de la cosa, tan carpetovetònic, també, i sovint pretext d'abjectes traïcions nacionals), *conservatisme* (amb massa ferum francesa) *Conservatiu*

Conserva, en el sentit alimentari [1507]: «c.: cosa posada en conservació: conditaneum»; Onofre Pou: «--- carn de codony ---; composta o *conserva* de moltes coses: sàlgama; lloc de guardar fruita ---».

En l'acc. nàutica consta des de més antic i sembla haver estat mot creat en la nostra llengua, manllevat d'ella per les germanes romàniques. Ja l'usaven, en llurs èpics comunicats i astutes consignes, els nostres almiralls del temps de les «Barres en els Peixos» (quan uns vençuts italians aprenueren dels nostres el mot i la cosa de la *sconfitta* < *desconfita*, II, 876b, i n. 5): «si s'esdevenia que la armada nostra desconfia e avia victòria --- l'armada desconfita e vensuda --- que les galees de cascuna ciutat --- s'ajustassen en Eviça, e que d'aquí, *en conserva*, anassen a cercar l'armada del dit Rey de Tirimçè [Tlemessèn] per desconfir-la» a. 1316 (*BABL* v, 187); «--- navegar per costeres o per golfos --- si navegaran per golf, hajen anar dues *en*